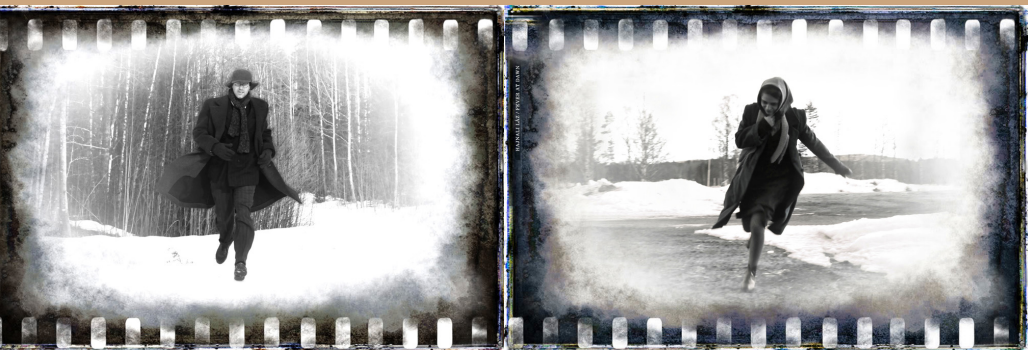

HAJNALI LÁZ

Szerelmes levelektől a világsikerig

Gárdos Péter
HAJNALI
LÁZ

TARTALOM

■ A <i>Hajnali lázról</i>	5
■ Nemzetközi kiadók a <i>Hajnali lázról</i>	7
■ Interjú Gárdos Péterrel.....	9
■ Interjú Halmos Ádámmal, a Libri Kiadó igazgatójával.....	13
■ Részlet a kötetből.....	15
■ Bepillantás Miklós és Lili eredeti levelezésébe.....	28
<i>Vásárlási információk</i>	42

■ *A Hajnali lázról*

„Nincs más. Vagy ő van, vagy meghalok.”

Svédország, 1945. Koncentrációs táborokból szabadult embereket ápolnak országszerte. A 25 éves Miklóst újra halálra ítélik: az orvos hat hónapot ad neki. A fiatalember azonban hadat üzen a sorsnak: levelet ír 117 magyar lánynak, akik annak idején földijei voltak, s most itt vannak valamelyik rehabilitációs táborban. Feleséget keres, akivel újramezheti az életét. Hisz a gyógyulásban. A sok-sok levelezőtárs közül végül csak egy marad. A válaszlevelek között hamar rátalál az igazira: Lilire. A kezdetben még tapogatózó levélváltás egyre intimebbé válik. Miklós és Lili elhatározzák, mindent megtesznek, hogy személyesen is találkozhassanak. Mindenáron élni és szeretni akarnak.

Gárdos Péter Balázs Béla-díjas filmrendező édesapja halálát követően kapta meg szülei svédországi levelezését, amely közel 60 éven át várta, hogy a szekrény mélyéről előkerülve megmutassa, mit jelent az újramezés, a kitartás, az élni akarás és a határtalan szerelem.

A *Hajnali láz* az élet szerelmes regénye, amelyet öt évvel első magyarországi megjelenése után a világ legfontosabb könyvkiadói is felfedeztek. A *Publishers Weekly* és a *Booktrade* az idei Londoni Könyvvásár legfontosabb könyvének tartotta, a világ vezető kiadói versengtek érte: a fordítási jogokat eddig közel 30 ország jelentős kiadója vette meg. A *Hajnali láz* szinte valamennyi európai nyelven megjelenik, emellett olyan országokban is saját nyelven olvashatják majd a könyvszeretők, mint Brazília, Tajvan, Kína vagy Dél-Korea.

Gárdos Péter filmrendező, író 1948-ban született Budapesten. A Budapesti Kommunikációs Főiskolán forgatókönyvírást, filmrendezést tanít. Hobbija a sakk.

Legemlékezetesebb alkotásai az *Uramisten*, a *Szamárköhögés*, *A Skorpió megeszi az Ikreket reggelire* és *A porcelánbaba*. Filmjei számos díjat nyertek a világ jelentős filmfesztiváljain.

Első regénye, a *Hajnali láz* szülei szerelmének igaz története. A regényből készült film a szerző rendezésében az év végén kerül a mozikba.

■ Nemzetközi kiadók a *Hajnali láz*ról

„Miklós felkavaró svédországi utazásának humoros, ugyanakkor mélyen átélt leírását olvasva azonnal tudtam, hogy a regényt mindenképpen ki akarom adni. Én leszek a kiválasztott – gondoltam magamban –, aki Miklóst élete végéig vaníliás-málnás sütivel eteti.”

Jane Lawson kiadóvezető, Doubleday, Nagy-Britannia

„Azonnal beleszerettem a regénybe, éppúgy, mint Lilibe és Miklósba. A könnyedséggel ötvözött komolyság hol nevetésre, hol könnyekre fakasztott. Rég nem olvastam ennyire lebilincselő történetet.”

Julie Paludan-Müller főszerkesztő, Gyldendal, Dánia

„A *Hajnali láz* csodálatos történet a szerelem mindent elsöprő erejéről.”

Maggie Doyle főszerkesztő, Robert Laffont, Franciaország

„A Londoni Könyvvásáron két megbeszélés között beleolvastam a kéziratba, és a történet annyira magával ragadott, hogy ezután mindenkinek csak erről beszéltem. Szinte libabőrös lettem... Pedig akkor még nem is tudtam, hogy én leszek a regény holland kiadója!”

Chris Herschdorfer kiadóvezető, Ambo Anthos, Hollandia

„Levelek olvasásától ritkán lesz szerelmes az ember, kéziratolvasás közben pedig szinte soha. Végérvényesen beleszerettem a *Hajnali láz*ba. Gyönyörű történet, felejthetetlen olvasói élmény! Kitörölhetetlenül benne marad az emlékezetemben.”

Daniel Kampa kiadóvezető, Hoffmann und Campe, Németország

„A szerző szinte valószerűtlen szerelmi történetet sző a holokauszt megannyi fontos eleméből: az identitás kérdéséből, a hitünkkel, kultúránkkal szembeni kételyből, az új szellemi és lelki táplálék utáni csillapíthatatlan vágyból. A regényt áthatja a remény és szeretet, ugyanakkor egyetlen pillanatra sem esik az érzelgősség csapdájába.”

Janie Yoon főszerkesztő, House of Anansi Press, Kanada

„A *Hajnali láz* kortalan szerelmi történet. Ez a képtelenül vidám regény a holokauszt utáni komor időkben játszódik, és kesernyés története ellenére örömteli a végkifejlete. Gárdos Péter felejthetetlen regényt írt szülei történetéből.”

Michael Heyward kiadóvezető, Text Publishing, Ausztrália

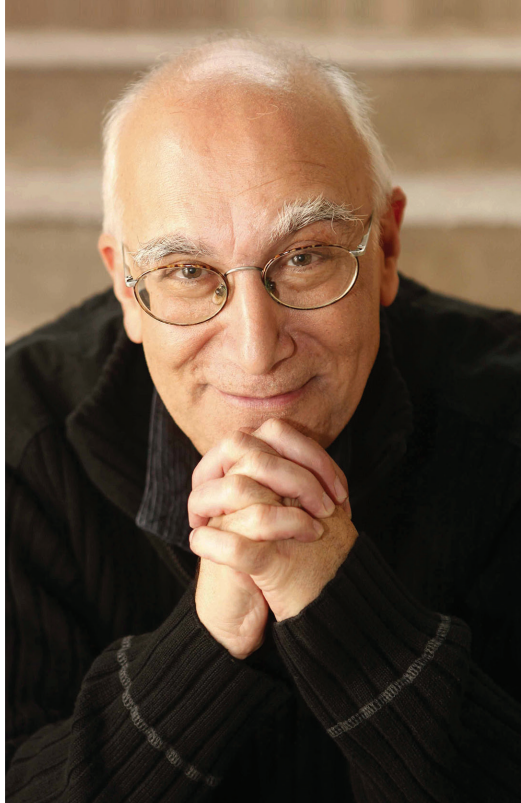
„Tegnap este nyomták a kezembe a *Hajnali lázat*. Nem bírtam letenni, észre sem vettem, hogy megvirradt. Hosszú évek óta nem olvastam ennyire eredeti történetet! A szerző feszes mondatokban, erős képekben tárja az olvasó elé országok és életek szétszakításának eddig ismeretlen történetét. Csodálatos szerelmi történet!

Cathrine Bakke Bolin kiadóvezető, Gyldendal Norsk, Norvégia

„Rendkívül büszke vagyok arra, hogy a világ felfedezte a magyar irodalom e rejtett gyöngyszemét. 1998 augusztusában, három nappal édesapja, Miklós halála után Gárdos Péter két levélköteget kapott az édesanyjától. A holokauszt utáni hónapokban írt levelek feltárták szülei szerelmének nem mindennapi történetét. Péter egyetlen éjszaka alatt végigolvasta mindet. Bár kiváló mesélő, mégis tíz évébe telt a regény megírása, és a mélyen személyes történetről szóló film elkészítése. Fantasztikus érzés látni, ahogy a mű a világ legnagyobb kiadóit is elbűvöli!”

Halmos Ádám kiadóvezető, Libri Kiadó, Magyarország

■ Interjú Gárdos Péterrel

Mikor hallott először a szülei történetéről? És mikor jutott először eszébe az, hogy regényt írjon belőle?

Szüleim megismerkedésének különös története a családi legendárium része volt. Arról, hogy ők holokauszt túlélőként Svédországban ismerkedtek össze, többször, de csak az anekdota szintjén beszéltünk, viccelődtünk. Ellenben azt, hogy a teljes levelezésüket, szerelmük írásos bizonyítékát hiánytalanul megőrizték, csak apám halála után tudtam meg. 1998 augusztusában, miközben apám hagyatékát

rendezgettük, anyám két csomag színes szalaggal átkötözött levéllel a kezében élém állt. Kiderült, hogy több mint 50 évig őrizték az egymásnak írt leveleket úgy, hogy nemcsak mi, a gyerekeik nem tudtunk erről, hanem ők maguk sem lapozták át őket újra egyszer sem! Akkor, tehát 17 évvel ezelőtt, egyetlen éjszaka olvastam végig a leveleket. Megrázó, megríkató élmény volt. Rögtön tudtam, hogy valamilyen formában kötelességem megörökíteni az ő nem mindennapi történetüket. Más kérdés, hogy az elhatározásomat évekig képtelen voltam beteljesíteni...

A film készítésének ötlete már a kezdettől a fejében volt? Vagy csupán a regény megjelenése után merült fel önben?

Párhuzamosan születtek. Először a forgatókönyv három változata készült el, aztán a regény első változata. Sokat szenvedtem velük. Az csak a sors tréfája már, hogy a regény készült el előbb (negyedik nekifutásra), a filmet idén decemberben mutatják be Magyarországon. A forgatókönyvet egyébként tizenhétszer írtam át.

Az édesapja, Gárdos Miklós a regényben „Apám”-ként jelenik meg – a történet maga milyen arányban fikció? Szerepelnek a szövegben fiktív személyek, helyek, vagy szigorúan ragaszkodott szülei eredeti történetéhez?

A történet, lényegét tekintve, úgy történt, ahogy megírtam. Természetesen a drámai csomópontokat éleztem, és jó néhány figurát én találtam ki. Anyámat a levelek elolvasása után folyamatosan faggattam. És ő sok mindenre, az apróságokat is beleértve, meghökkenően pontosan emlékezett. Apámat viszont már nem kérdezhettem. Így

hát leveleinek egy-egy utalásából következtethettem a svédországi rehabilitációs tábor hétköznapijaira, az emberi viszonyokra, különösképpen apám szorongásaira, belső küzdelmeire. Szerencsémre apám, aki nagy gyűjtő volt, nem csupán a leveleket őrizte meg, hanem eltett mindent, amit fontosnak vélt: a korabeli súlyjegyeit (a tábor mérlege minden alkalommal „kidobta” egy aprócska szelvényen az aktuális kilóit), az időszakosan megszülető orvosi diagnózisokat, de még a helyi cukrászda látszólag jelentéktelen számláit is. Ezekből a tárgyi emlékekből sok mindent rekonstruálni lehetett. De a valóság eme cserepeit az én fantáziám egészítette ki végül dramaturgiailag is konzekvens történeté.

Mit szólt az édesanyja ahhoz, hogy szerelmének történetéből regény készül? Mit gondol, az édesapja mit szólt volna hozzá?

Az anyám először nagyon örült a vállalkozásnak. Később voltak bizonyos dolgok, amelyeknek, miután elolvasta a regényt, már nem örült annyira. De őt sikerült meggyőzőnöm...

Hogy az apám hogyan fogadta volna regényt? Nem tudom, csak remélem, hogy egyetértene velem, legalább abban, hogy az ő történetüket meg kell ismernie a világnak. Az mindenesetre elgondolkodtatott, hogy nem ő írta meg ezt a regényt, holott meglelt volna hozzá az írói muníciója.

A szülei túléltek Bergen-Belsen és a háború borzalmait, és megtörtént velük az igaz szerelem csodája is. Ön íróként „megkönnyítette” az olvasó dolgát, hiszen a koncentrációs tábor rettenetei csupán érintőlegesen bukkannak fel a regényben. Miért választotta ezt az írói megoldást?

Mert már a vállalkozás legelején eldöntöttem, hogy nem írok újabb holokausztragényt. A levelekből szinte kiabált a vágy: élni és szeretni akarunk! El akarjuk felejtetni azt, ami velünk történt! Úgy éreztem, hogy akkor vagyok a leghűségesebb a levelek szelleméhez, ha ennek az izzó, mindennél fontosabb elhatározásnak állítok emléket. Ráadásul tudtommal erről az életszakasról, a túlélők koncentrációs tábor utáni néhány hónapjáról még nem született irodalmi alkotás.

Szülei levelezése és a történet adott volt – végzett a regény megírásához más kutatást? Járt Svédországban, ottani levéltárakban? Találkozott esetleg néhány sorstárssal, szülei barátaival?

Rengeteg korabeli svéd dokumentumot kerestem és találtam. Fotókat, híradófilmeket, dokumentumfilmeket ebből a korszakból. A legmegrázóbb az az 1945-ben készült 15 perces film volt, amelyet svéd filmesek forgattak Malmöben az első lübecki betegszállítmány érkezésének idején. Azok az arcok! Az az egészségügyi sátor, ahol lefertőtlenítették azokat a szerencsétleneket! Ám a legnagyobb lökést egy beszélgetés adta. Többször nekifeszültem a regénynek – nem ment, újra és újra feladtam. És akkor véletlenül rátaláltam egy túlélőre. Egy idősebb asszonyra, aki szintén Bergen-Belsenből szabadult, és szintén egy közép-svédországi kórházba került, akárcsak az édesanyám. Ez az asszony elmesélt néhány történetet az ő rehabilitációjának eseményeiből – és ez különös módon felszabadított. Feloldott bennem bizonyos gátlásokat. A találkozás másnapján megírtam a könyv első, lényegében változatlanul hagyott fejezetét.

Interjú Halmos Ádámmal, a Libri Kiadó igazgatójával

Mi a *Hajnali láz* titka, mi az oka annak, hogy a könyvet közel 30 országban fogják kiadni a közeljövőben?

A kiadói világ eredeti, felkavaró, sorsfordító történetekre szomjazik, amelyek mélyen megérintik az olvasót. A valóság mindig komplexebb a fikciónál, a *Hajnali láz* történetében pedig éppen az a különleges, hogy ez a komplexitás fikciós történettel keveredik. Lili és Miklós élni akarása, idealizmusa és megkapó naivitása mindenkit megérint. Könnyen érthető szerelmi történetről van szó a valóság kegyetlen súlyával fűszerezve. Eddig 28 külföldi kiadó vásárolta meg a külföldi jogokat, és a sor folytatódik.

Honnan tudod, hogy olyan kéziratot olvasol, amiből világsiker lehet? Mitől lesz sikeres egy magyar regény külföldön?

A legtöbb időmet azzal töltöm, hogy a saját piacomra, a magyar olvasóknak kereselek könyveket. Megpróbálom megérteni a gondolkodásukat, kiolvasni a vágyaikat az aktuális könyvvásárlási szokásaikból; formálni is igyekszem az olvasót olyan történetekkel, amelyek kellően érdekesek lehetnek, de ahhoz, hogy sikeressé váljanak, a média, a dizájn vagy a szerkesztés eszközeivel megfelelően csomagolni kell őket.

Ennek érdekében rengeteg külföldi könyvet kell megismernem, és azt tapasztalom, hogy – még ha az utóbbi időben javult is valamelyest a helyzet – az angolszász könyvek még mindig túlzott

súllyal képviseltetik magukat a nemzetközi piacon. Pusztán a nyelv hozzáférhetősége és a piac ereje elnyomja a kis országok különleges történeteit. Vannak persze ellenpéldák: a svéd krimi vagy a holland irodalom és ismeretterjesztő kiadványok nemzetközi népszerűsége tudatos ügynöki és kultúrdiplomáciai munka eredménye. A *Hajnali láz* kísérlet volt a részemről: kíváncsi voltam, hogy egy ennyire egyedi történettel – amelyet, ha nagy amerikai ügynökség árulja, több millió dollárért adnak el – át lehet-e lépni a határt. Óriási elégtétel a siker, nem csupán nekem, nem kizárólag a magyar irodalomnak, hanem a világ kevésbé ismert nyelvein alkotó írók sokaságának is.

És hogy mi kell a sikerhez? Az olvasói és kiadói vágyak ismerete, kiterjedt kapcsolatrendszer, tudatos stratégia és mindenekelőtt végtelen hit és szenvedély.

■ Részlet a kötetből

Kettő

Két héttel e beszélgetés után rövid sétákra kiengedték a kórház pompás kertjébe, s ő elfoglalta az egyik padot, amelyre egy terebélyes fa dús koronája vetett árnyékot.

Szinte fel sem nézett. Írta a leveleit, egyiket a másik után. Ceruzával skríbált, azzal a megkapó gyöngyírásával. Ült a kerti padon, a papírlapokat Martin Andersen Nexö svéd kiadású regényének kemény fedelére szorította. Apám csodálta Nexö politikai nézeteit s a regény néhány munkásfigurájának szótlán bátorságát. Tán még az is megfordult a fejében, hogy a nagy dán szintén tuberkulózisban szenvedett, és neki sikerült kigyógyulnia.

Apám sebesen írt. Az elkészült levelekre követ helyezett, nehogy elvigye őket a szél.

Másnap kopogtatott a főorvos szobájának ajtaján. Úgy számított, hogy Lindholmot lefegyverzi majd megejtő őszintesége. Szüksége volt a doktor segítségére.

Ilyenkor, nappal a főorvos a pamlagon beszélt a betegeivel. A bőrdívány egyik oldalán ő ült, fehér köpenyben, a másikon Apám, pizsamában.

Lindholm meglepődve forgatgatta a temérdek borítékot.

– Nem szoktuk megkérdezni betegeinket, hogy kikkel leveleznek és miért. Most se a kíváncsiság hajt...

– Tudom. Mindenképpen be szeretném avatni a főorvos urat.

– Azt mondja, kedves Miklós, hogy ez itt száztizenhét boríték. Kiterjedt levelezést folytat, gratulálok. – Lindholm emelgette a karját,

mintha súlyra is meg akarná becsülni a levéltömeget. – Mindjárt szólok a nővérnek, hogy vegyen meg rájuk bélyegeket. Bármilyen anyagi kérdésben továbbra is bizalommal fordulhat hozzám.

Apám, szerénytelennek tűnően, általvetette egyik pizsamás lábát a másikon. Somolygott.

– Csupa nő.

Lindholm felhúzta a szemöldökét.

– Nocsak!

– Illetve lány. Magyar lányok. Debrecen és környéke. Ott születtem én is.

– Értem – bólintott a főorvos.

Nem értette. Fogalma sem volt, mit akar Apám ezzel a levél-dömpinggel, de megértőnek mutatkozott, hiszen mégiscsak egy halálraítélttel diskurált.

Apám felszabadulva folytatta.

– Két héttel ezelőtt megérdeklődtem, hogy szerte Svédországban kik azok a nők, akik Debrecen környékén születtek, és most itt ápolják őket. Harmincéves korig!

– A kórházbarakkokban?! Ó!

Mindketten tudták, hogy a lárbróin kívül még több tucat rehabilitációs központ működik az országban. Apám ültében is kihúzta magát. Őszintén büszke volt a haditervére.

– És azokban számtalan nő. Lány. Asszony. Itt a névsor! – A pizsamakabát zsebéből elővette a listát. Elpirult. Átnyújtotta az erősen preparált névsort – „x”-eket, pipákat, kis háromszögeket rajzolt a nevek mellé.

– Ohó. Az ismerősöket keresi! Pártolom ezt!

– Félreért – magyarázta Apám hunyorogva, és közben mosolygott.

– Feleséget keresek. Meg szeretnék nőszülni.

Végre kimondta. Hátradólt, várta a hatást.

Lindholm homlokát ellepték a redők.

– Úgy látszik, kedves Miklós, múltkor nem fogalmaztam eléggé egyértelműen.

– De, főorvos úr, de.

– Úgy látszik, kifogott nekem a nyelv! Hat hónap, körülbelül. Ennyi van hátra. Tudja, Miklós, ha egy orvos kimond ilyesmit, az neki a legszörnyűbb.

– Tökéletesen megértettem, főorvos úr.

Erre nehéz volt bármit válaszolni. Így hát szótlanul ültek a pamlag két oldalán.

Még öt percig feszengtek, egyre fokozódó zavarban. Lindholm azt mérlegelte magában, hogy feladata-e néki kioktatni egy halálra-ítéltet, feladata-e felszólítani a lehetőségek józan mérlegelésére. Apám meg azt fontolgatta, érdemes-e beavatni egy ilyen sokat tapasztalt tudóst az optimista világképbe. De aztán inkább békén hagyták egymást.

Apám aznap délután befeküdt az ágyába, ahogyan azt a terápia javasolta, s hátát a párnájának vetette. Négy óra felé járt, vagyis a napi szieszta ideje volt, az ápoltaknak a barakkban kellett tartózkodniuk. Sokan aludtak, néhányan kártyáztak, Harry pedig egy romantikus szonáta zárótételének legfurfangosabb futamát ismételte a hegedűjén, idegesítő buzgalommal.

Apám felragasztotta a bélyeget a száztizenhét borítékra. Nyalt, ragasztott, nyalt, ragasztott. Néha kiszáradt a szája, ilyenkor beleivott a kisasztalon álló pohárba. Úgy érezte, Harry hegedűjátéka kifejezetten az ő tevékenységének zenei kísérete.

A száztizenhét levelet akár indigóval is másolhatták volna. Egyetlen szóban különböztek egymástól: a megszólításban.

Ábrándozott-e valaha Apám arról, hogy mit érezhettek a nők, amikor kibontották a nekik szóló borítékokat? Amikor előhúzták a leveleket, s rápillantottak arra a szabályos zsinórirásra?

Ó, azok a nők! Kórházi ágyak szélén kuporogva, kerti padokon, orvosságzagú folyosók szegletében, vastag üvegű ablakok előtt, kicsorbult lépcsőkön meg-megállva, szelíd hársak alatt, aprócska tavak partján, sárgás csempék hidegéhez dőlve. Láttá-e maga előtt Apám, amint hálóingben vagy a táborlakók szokásos, szürkésfehér egyenruhájában bontogatják a borítékait? Amint eleinte zavarban, később el-elmosolyodva, egyre gyorsuló szívdobbanással, vagy csak végsőkig meglepve, újra és újra végigszáguldanak a sorokon?

Kedves Nóra, kedves Erzsébet, kedves Lili, kedves Zsuzsa, kedves Sára, kedves Szeréna, kedves Ágnes, kedves Giza, kedves Baba, kedves Katalin, kedves Judit, kedves Gabriella...

Azt már valószínűleg megszokta, hogy ismeretlenek megszólítják, ha magyarul beszél – azon a címen, hogy ők is magyarok. Lassanként egészen nevetlenek leszünk.

Én például azon a címen írtam a fenti bizalmas megszólítást, hogy földik vagyunk. Nem tudom, hogy ismer-e Debrecenből – én addig, míg a haza nem „hívott” munkaszolgálatosnak, a Független Újságnál dolgoztam – apámnak pedig a Püspöki palotában volt könyvesboltja.

Nekem rémlik, így a névről s korról, hogy ismerem Magát – ugye a Gambriusban laktak?

Ne haragudjon, hogy ceruzával írok, de orvosi rendeletre pár napig újra ágyban kell feküdnöm.

A száztizenhét levél egyik címzettje egy bizonyos Reich Lili volt, a smålandsstenari tábor tizennyolc éves lakója.

Kibontotta a borítékot, amit augusztusban kézbesített a posta, figyelmesen elolvasta a levelet, s miután látta, hogy a szép írású fiatalember a távoli Lärbróból nyilvánvalóan összetévesztette valakivel, rögtön el is felejtette az egészet.

Különben is: lázas izgalomban élt akkoriban. Két újsütetű barátnőjével, Stern Sárával és Gold Judittal pár nappal korábban elhatározták, hogy véget vetnek a lassú gyógyulás egyhangú, vége-láthatatlan hétköznapjainak. Gold Judit lóarcú leányzó volt, keskeny, szigorú ajka fölött sötét szőrszálakkal. Sára éppen az ellenkezője: szőke, vékony csontú teremtés, keskeny vállal, formás lábbal.

A három barátnő a tábor kultúrházának színpadára magyar estet álmodott.

Mindannyian tanultak zenét azelőtt: Reich Lili nyolc évet zongorázott, Stern Sára egy énekkarban énekelt, Gold Judit a háború előtt táncolt. Friedmann Erika és Pláner Gitta pedig csak úgy, lelkesedésből csatlakozott hozzájuk. Az alig harmincperces műsor tervezetét a doktori szoba írógépén pötyögték le, és három helyre is kiragasztották. A kultúrház nyikorgó faszékeit ellepték az érdeklődők. Többnyire a rehabilitációs tábor ápoltsjai ültek ott, de bejöttek a kisvárosból, Smålandsstenarból is kíváncsiskodni.

A műsor tomboló sikert aratott. Az utolsó szám, egy lendületes csárdás után a nézők felállva tapsolták ki újra és újra az öt pironkodó lányt a színpadra. Ám amint visszaszaladtak a színpad mögé, Lili váratlan, erős fájdalmat érzett a hasában. Összegörnyedt, a hasára

szorította a kezét, majd azon kapta magát, hogy halkán nyögdecse. Lefeküdt a földre. Veríték öntötte el a homlokát.

Sára volt a legbizalmasabb barátnője, ő guggolt mellé.

– Lili, mi a baj?!

– Szörnyen fáj...

Egy kis időre elvesztette az eszméletét. Nem emlékezett, hogyan került a mentőautóba, csak arra, hogy Sára elmosódott arca hajol fölé, kiált is valamit, de ő semmit sem hallott.

Később sokat gondolkodott azon, hogy Apámat talán soha meg nem ismeri, ha nincs ez a veseroham; ha a drabális, fehér mentőautó nem szállítja be az ekszói katonakórházba. Ha az első beteglátogatáskor Gold Judit nem hozza magával fogkeféje és naplója mellett a levelet, amelyet attól a lárbrói fiútól kapott. Ha ugyanezen a látogatáson Gold Judit rá nem beszéli, hogy minden észérv ellenére csupán pár mondatot válaszoljon a kedves fiatalembernek, ha másért nem, hát emberségből.

Így hát Reich Lili az egyik reménytelenül hosszú kórházi estén, midőn elült az ósdi lift ajtajának fülsértő nyikorgása meg a folyosóról beszűrődő zsibbasztó ricsaj, papírt kerített, és némi tűnődés után írni kezdett az ágya fölé erősített izzó sápadt, halvány fényében.

Kedves Miklós!

Valószínűleg nem vagyok azonos azzal, akire gondolt, mert bár Debrecenben születtem, de egyéves korom óta Budapesten éltem. Ennek ellenére sokat gondoltam Magára, ugyanis közvetlen hangú levele annyira szimpatikus, hogy szívesen folytatnám a levelezést...

Ez csak félig volt igaz. Most, hogy az ágyhoz szögezte egy ismeretlen, új betegség, félelemből, menekvésképpen vagy csak unaloműzésből ábrándokat szőtt.

Magamról csak annyit, hogy nekem nem imponál az élesre vasalt nadrág vagy a jól fésült frizura, hanem a belső érték az, ami megkap engem.

* * *

Apám kissé megerősödött. Legalábbis annyira, hogy Harryvel együtt kísértálhatott a kisvárosba. A táborlakók, mindenütt Svédországban, öt koronát kaptak heti zsebpénznek. Lärbróban két cukrászda is volt, az egyikben márványasztalok álltak, mint a békeidőkben odahaza. Kristint, a pufók svéd fodrászlányt útközben szólították le, s szerencséjük volt. Itt ültek hát most hármásban, a kerek márványasztal körül. Kristin almás pitét evett, finomkodva, villával, a két fiú előtt meg egy-egy pohár szóдавíz állt. A társalgás németül folyt, mert a magyarok még csak ismerkedtek a dallamos svéd nyelvvel.

Kristin szőke bajuszkáján billegett a porcukor.

– Maguk nagyon kedves fiúk. Pontosan hol születtek?

Apám büszkén húzta ki magát.

– Hajdúnánás – ezt bűgta, s mintha varázsszót ejtett volna ki.

– Én Sajószentpéteren.

Kristin persze megkísérelte a lehetetlent. Megismételte a hallottakat. Gurgulázó, idéetlen hablatyolás lett belőle. – Hajdű... nana... Sajű... sent... peter...

Nevettek. Kristin csipegette az almás pitét. Kis csönd támadt, épp amennyi elég egy huszáros attack kiötlésére. Harry ebben nagymester volt.

– Mit mondott Ádám Évának, amikor először találkoztak?

Kristin rágni is elfelejtett, annyira szerette volna e találós kérdést megfejtetni. Harry kicsit várt, majd felpattant. Némajátékkal jelezte, hogy ő most anyaszült meztelen.

– Hölgyem, kérem, álljon odébb, mert nem tudom, meddig nő ez az ízé! – Harry lefelé mutatott, a slicce felé.

Kristin nem értette rögtön, de aztán elpirult. Apám röstellte magát, inkább ivott egy kortyot a szódájából.

Harry beledendült.

– Van egy másik. A nagyságos asszony kérdezzeti az új szobalányt: „Jók az ajánlólevelei?” A szobalány bólint: „Igen, asszonyom, mindenütt meg voltak elégedve velem.” „Főzni tud?” A szobalány bólint. „Szereti a gyerekeket?” A szobalány bólint: „Szeretem, de azért jobb lenne, ha az úr majd vigyázna.”

Kristin kacagott. Harry ekkor elkapta a kezét, és forró csókot nyomott rá. Kristin először elrántotta a kacsóját, de aztán, mivel Harry erősen tartotta, úgy döntött, nem ellenkezik. Apám másfelé nézett. Újra kortyolt egyet.

Kristin végigsimított a szoknyáján, majd felállt.

– Én most kimegyek a mosdóba – azzal decensen átsétált a helyiségen.

Harry azonnal magyarra váltott.

– Itt lakik. Két sarok.

– Honnan tudod?

– Mondta. Nem figyelsz?

– Tetszel neki.

– Te is.

Apám szigorúan nézett Harryre.

– Engem nem érdekel.

– Ezer éve nem ültél kávéházban. Ezer éve nem láttál nőt pucéran.

– Hogy jön ez ide?

– Végre kiengedtek a táborból. El kell kezdenünk élni!

Kristin már jött is vissza, izgató járással. Harry még odasúgta Apámnak magyarul: – Mit szólnál egy szendvicshöz?

– Miféle szendvics?

– Mi ketten meg ő. Kristin van középen.

– Engem hagyj ki.

Harry szinte levegőt sem vett, úgy váltott át németre, s közben az asztal alatt észrevétlenül megsimította a lány bokáját.

– Azt beszéljük Miklóssal, édes Kristin, hogy én végérvényesen magába zuhantam. Remélhetek?

Kristin a mutatóját figyelmeztetően, kacéran Harry szájára tette.

* * *

A parányi lakást Kristin a Nysvägenen bérelte, a harmadik emeleten, a nyitott ablakon zümmögve szűrődött be a ritkás utcai forgalom zaja. A lány az ágyra ült, hogy Harry könnyen hozzáférjen. Első próbatételnek azt szabta, hogy a férfi varrja össze félig szakadt melltartóját, a hátrészen. Természetesen úgy, hogy a melltartót magán hagyja. Kristin a szemközti tükörből ellenőrizte a folyamatot.

– Megvagy?

– Mindjárt. Könnyebb lenne, ha levennéd.

- Eszem ágában sincs.
- Kínzol.
- Ez a lényeg. Hogy szenvedj. Türtőztesd meg magad, végezz egy kis házimunkát – nevetett a lány.

Harry végre elkészült, a fogával tépte el a cérnát.

Kristin felpattant, a tükör elé lépett, forgolódott, pattogtatta a melltartó gumipántját. Harry egyre vörösödő fejjel csodálta. Aztán átölelte a lányt, és ügyetlenül kibontotta a melltartót. Rekedten súgta:

– Főzök, mosok, takarítok. Nagyon nagy a munkabírásom.

Válaszképpen Kristin megcsókolta.

* * *

Mikor egy órával később Harry visszatért a cukrászdába, Apámat ugyanabban a sarokban találta. Fel sem pillantott, amikor Harry lehuppant mellé. A levél, amelyet ott fogalmazott a márványasztalon, már majdnem elkészült. A ceruza hegye csak úgy siklott a fehér papíron. Harry nagyot sóhajtott. Végtelenül el volt keseredve.

Apám csak sokára emelte fel a fejét. Szinte meg sem lepődött Harry fancsali ábrázatát látva.

– Már nem vagy szerelmes?

Harry kihörpintette Apám poharából a maradék, ujjnyi szóдавизet.

– Egy roncs vagyok, nem szerelmes.

– Szakítottatok?

– Megvarratta velem a melltartóját. Aztán levetkőztettem. Olyan feszes volt a bőre!

– Akkor jó. Most ne zavarj. Be kell fejeznem ezt a levelet. – Apám már fordult is vissza a papírja felé.

Harry irigyen nézte, ahogy Apám gombnyomásra kikapcsolja a külvilágot. Mintha ő ott sem lenne. Kicsit később azt motyogta:

– Én nem voltam feszes... Nem megy. Egyszerűen nem megy.

Apám csak írt, mint egy megszállott.

– Mi nem megy?

– Én, aki képes voltam napjában ötször, aki tele vizesvödört akasztottam rá, és úgy járkáltam fel-alá...

Apám elgondolkodott egy megfelelő jelzön. Mellékesen azért udvariasan érdeklődött.

– Mire akasztottad?

– Most meg... a lábam között éticsiga lóg. Fehér, puha, reménytelen.

Apám végre megtalálta a szót, amit keresett. Nyilvánvaló volt, hogy mosolyog magában. Leírta, megnyugodott. Most már megnyugtathatta Harryt is. – Ez normális. Érzelmek nélkül nem lehet.

Harry dühösen rágta a szája szélét. Váratlanul maga felé fordította a papírlapot, és olvasni kezdett. „Kedves Lili! Huszonöt esztendő vagyok...” Apám a levélre csapott, mire Harry megpróbálta kirántani a tenyere alól. Kicsit dulakodtak, de Apám volt a fürgébb, eldugta a levelet a nadrágzsebébe.

Kedves Lili! Huszonöt esztendő vagyok, újságíró voltam addig, míg az első zsidótörvény ki nem billentett állásomból...

Apámban finom érzék fejlődött ki a költői túlzások iránt.

Ha a végsőkéig pontosítani akarnánk a tényeket, azt mondanánk, hogy nyolc és fél napig volt újságíró. A debreceni *Független Újság* egy hétfői napon alkalmazta, inkább kifutófiúnak és rendőrségi hírek

gyors léptű szállítójának – a legrosszabb történelmi pillanatban. A rá következő héten kihirdették az izraelitákat bizonyos pályákon hátrányosan érintő törvényt, ami azon nyomban kettétörte Apám szépen induló hírlapírói karrierjét. Viszont a nyolc és fél napos szakmai gyakorlat örökre beépült az önéletrajzába.

Persze nem lehetett könnyű annak a tizenkilenc éves fiatalembernek megbirkózni a fordulattal. Az egyik napon még plajbász lógott a füle mögött, másnap meg azt kellett üvölnenie, félig kilógva a szódáskocsi lépcsőjéről, hogy „Szódás! Itt a szódás!” A lovacsák trappoltak, Apám füle mellett komiszul füttyült a szél.

... aztán voltam szódavizes kocsi kísérője, textilgyári munkás, hitel-tudósító iroda kopója, tisztviselő, hirdetési ügynök és még hasonló remek pályák, egészen 1941-ig, amíg behívtak munkaszolgálatosnak. Az első lehető alkalommal átszöktem az oroszokhoz. Egy hónapig tányért mosogattam egy csernovici nagyvendéglőben, majd Bukovinában lettem egy nemzetközi partizáncsoport tagja...

Az összesen nyolc magyar dezertőrt a Vörös Hadsereg gyorstalpaló tanfolyamon kémmé képezte ki, és ledobta az ellenséges állások mögé. Az oroszok, ez a mából visszatekintve nyilvánvaló, nem bíztak bennük. A szovjetek, a történelem szigorú tanúsága szerint, senkiben sem bíztak. De ha már ott voltak ezek a magyar szökevények, úgy határoztak, bevetik őket.

Elképzelem Apámat pufajkás, hátizsákos alakként, amint megkapaszkodik a repülőgép nyitott ajtajában. Lenéz. Alatta irdatlan mélység, felhők, tar mezőség. Apámnak súlyos tériszonya van, szédül, diszkrétan elfordul, hányini kezd. Hátulról durva kezek ragadják meg, és kilökkik a semmibe.

Tény az, hogy azon a hajnalon, valahol Nagyvárad környékén, géppisztolyos katonák várták őket a ritkás, fák övezte ligetben. Amikor az ejtőernyős csapat csupán néhány méterre lebegett a föld felett, kényelmesen beléjük eresztettek egy-egy sorozatot.

Apám szerencsésnek mondhatta magát. Ő volt ennek a speciális céllövöldének az a figurája, akit nem találtak el. Viszont amint a földre zuhant, rárontottak, és bilincsbe verték. Még aznap éjszaka Pestre szállították, ahol alig fél óra alatt megszabadították vagy két tucat fogától.

* * *

Lärbróban, a cukrászdában Harry irigyen nézte Apámat.

– Hányan válaszoltak?

– Tizennyolcan.

– És most mind a tizennyolccal levelezni fogsz?

Apám a zsebe felé bökött, ahová elrejtette a levelet.

– Ő az igazi.

– Honnan tudod?

– Egyszerűen tudom.

Bepillantás Miklós és Lili eredeti levelezésébe

(Gárdos Péter a *Hajnali láz* című regényében
édesanyja, Ági nevét *Lilire* változtatta)

Lärbro, 1945. 08. 17.

Kedves Ági,

azt már valószínűleg megszokta, hogy ismeretlenek megszólítják, ha magyarul beszél – azon a címen, hogy ők is magyarok. Lassanként egészen nevetlenek leszünk. Én például azon a címen írtam a fenti bizalmas megszólítást, hogy földiek vagyunk.

Nem tudom, hogy ismer-e Debrecenből – én addig, míg a „haza” nem hívott munkaszolgálatosnak, a *Független Újságnál* dolgoztam, apámnak (Gárdos József) pedig a Püspöki palotában volt könyvesboltja.

Nekem rémlik így a névből s korról, hogy ismerem Magát – ugye a Gambrinusban laktak?

Levelemmel azért zavarom, mert szeretném, ha megírná, nem tud-e valamit a családomról. Én a gettó idején már orosz hadifogoly voltam, s csak sokkal később, meglehetősen kalandos úton kerültem vissza Magyarországra.

Családom tagjairól sajnos semmit nem tudok. Talán húgom otthon van, de ez sem biztos.

Tudja, ugye, hogy milyenek az emberek – minden lehető s lehetetlen módot megpróbálunk, hogy valamilyen módon értesülést szerezzünk hozzátartozóinkról. S Debrecen – mintha eltűnt volna! Számptalan listát láttam, rengeteg emberrel beszéltem, s Maga, Ági, a harmadik debreceni, akit talállok!

Länbro, 9/15. VIII. 17.

Kedves Agi,

Art már valószínűleg megörökölte, hogy ismeretlenül meg-
szólították a megárvult bűnök - avon a címen, hogy örök ma-
gárol. Lassanint egyben nevelitlenek lesünk. En példánk
aron címen ittam a fehéi híralmas megárvultat, hogy földet
vagyunk. Nem tudom hogy ismer-e Abresenből - en addig, míg
a "hala" nem hivott munkorogalatomat a Független Újság-
nál dolgozom - éppen (Gárdos István) kedig a Püspöki
palotában volt könyvtárosom.

Nézem rémül, így a nézők s korok hogy ismerem Magyar-
uzg a Gambiansban tartat?

Levelemmel azért ravanom, mert szeretném, ha megismerne, nem-
tud-e valamit családunkról. En a gyűlö idején már óra
hadifogyó voltam s csak sokkal később megtelehősen
kalandos uton kerültem vissza Magyarországra.

Családom tagjainak névess semmit sem tudok. Talán
hugom otthon van - de ez sem biztos.

Fölöslegem kik azok akikről beszélhet tudni:

Gárdos József, Gyöngyösi Deák - feleségével (apám s anyám)
Gárdos Klára (19 éves, hugom), Kassai Pál Gyöngyösi Deák
(Csodóna), Szent Anna uca - nagybátyám felesége -
Horovitz Gyula gyekeknek kedve (Püspöki palota) s családja
Tudja, agyi, hogy ~~mi is volt az esetek - mindegyik~~
lehető s lehetetlen módok megpróbálunk, hogy valamiből ma-
don s főként szerencsés körülmények között.

S Abresen - mintha eltűnt volna! Kórházban
létiát követem, nyugodt embevel kerültem, s Magyar Agi, a ha-
madik Abreseni azt találod!

Ne haragudjon, hogy cserével írok - de orvosai
rendeletre pár napig újra iszban kell felüldözöm.

Nagyon várom válaszát s

szívvelgyelen üdvözlöt.

Gárdos Miklós

Magyar valószínűleg bűnökben jött el Nemzetvárosból minit
en - mit hallott ott hazajutásunk lehetőlegéről?

Ne haragudjon, hogy ceruzával írok, de orvosi rendeletre pár napig újra ágyban kell feküdnöm.

Nagyon várom válaszát, szívélyesen üdvözlöm:

Gárdos Miklós

Alseda, 1945. IX. 19-én

Kedves Miklós!

Levelére csak most tudok válaszolni, mert amint megkaptam sorait, kórházba szállítottak. Pár napja, hogy visszakerültem egészségesen, és most az egész társaság megy téli lágerbe, Adelforstól két kilométerre.

Valószínűleg nem vagyok azonos azzal, akire gondolt, mert bár Debrecenben születtem, de egyéves korom óta Budapesten éltem, így kedves hozzátartozóiról nem tudok semmit, pedig szerettem volna Magának ezáltal örömet szerezni.

Ha nem is írtam előbb, mégis sokat gondoltam Magára, mert érdekel a sorsa, élete, ugyanis közvetlen hangú levele annyira szimpatikus, hogy szívesen folytatnám a levelezést. Jólesne kibeszélgetni magam, hisz félig-meddig földiek is vagyunk – közös a sorsunk, a vágyunk, a gondolatunk.

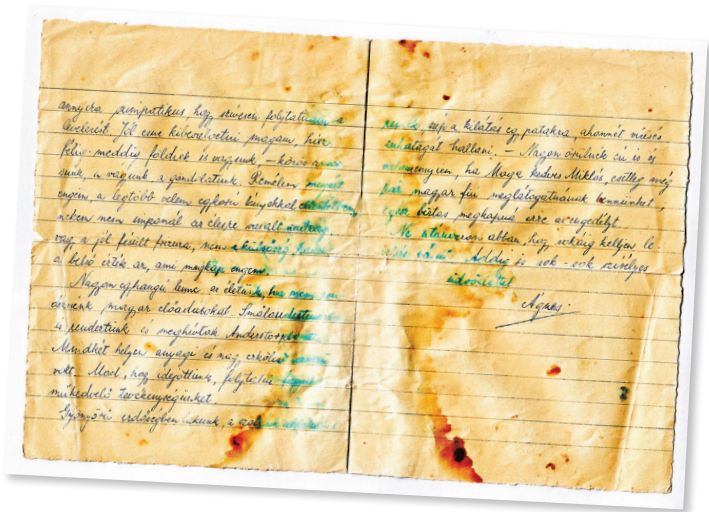
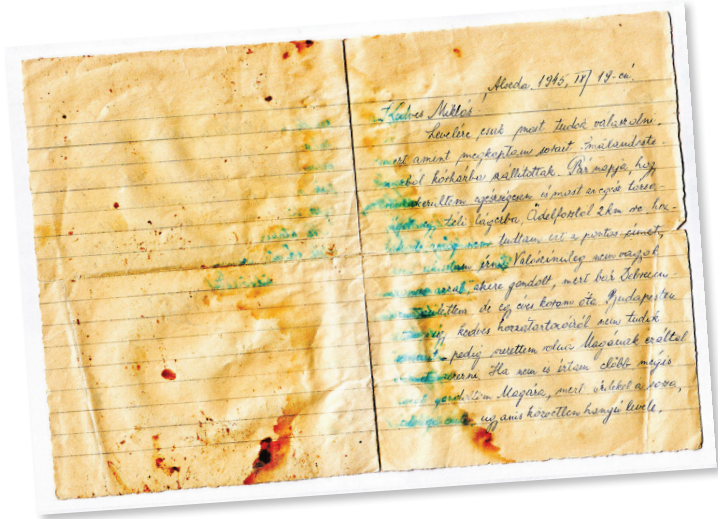
Remélem, megért engem – a legtöbb velem egykorú lányokkal ellentétben nekem nem imponál az élesre vasalt nadrág vagy a jól fésült frizura, nem a külsőség, hanem a belső érték az, ami megkap engem.

Gyönyörű erdőségben lakunk, a szobánk ablakából remek szép a kilátás egy patakra, ahonnét vízesés zuhatagát hallani.

Nagyon örülnék én is és valamennyien, ha Maga, kedves Miklós, esetleg pár magyar fiú meglátogatnának bennünket – egész biztos megkapná erre az engedélyt.

Ne utánozzon abban, hogy sokáig kelljen levelére várni. Addig is sok-sok szívélyes üdvözzettel:

Agnes

Lärbro, 1945. 10. 01.

Kedves Ágnes,

nagyon örültem levelének.

Igaz, hogy a külsejéről nem írt semmit! Szőke, barna, fekete, vörös? Vékony, molett, teltkarcsú? Milyen magas? Mély-e a hangja vagy magas? Szóval legközelebbi levelében írjon erről is! Most persze azt fogja rólam gondolni, hogy én meg vidékre ültetett pesti jampec vagyok, akit csak ilyesmi érdekel. Megsúgom, nem. De azért erre is kíváncsi vagyok...

Örülök, hogy szereti a jó könyvet, verset. Tudja, nagyon kevés ember van, aki megtalálja a helyes utat az olvasáshoz... Mit olvasott utoljára otthon? Ki a kedves költője? (Ez is hozzátartozik a képhez, amit Magáról akarok felrajzolni!)

Aztán arra is kíváncsi vagyok, milyen elképzelései vannak a szocializmusról. Maga, mint családi dolgaiból kiderül, középosztálybeli, mint én voltam addig, amíg meg nem ismerkedtem a marxizmussal. S a középosztály nagyon furcsa dolgokat gondol erről az eszményről, ami már nálunk is valóság lett azóta.

Most egy nagyon furcsa kérdés következik: hogy állunk a szerelemmel? (A végén még megharagszik rám, hogy ilyen indiszkrét vagyok!)

Képzeld, kaptunk néhány napra kölcsön egy csomó magyar újságot! *Népszava*, *Szabad nép*, *Kossuth Népe*, *Mai Nap*, *Világosság* – csak július–augusztusi számok! Még a hirdetések is kiolvastuk. Furcsa élet lehet most Pesten: a színházak mind tele vannak, egy négyoldalas újság két pengő, egy kiló liszt tizennégy, az új orosz szótár hatvannégy, és egy kiló cukor (ez persze feketeár) kilencszáz P. Egymás után ítéli

a népbíróság a nyilasokat, tele vannak velük az internálótáborok. Új utcanevek vannak, a Mussolini tér: Marx tér.

Az egész ország optimista, dolgozni akar. A románok nagy mennyiségű tejet és gyógyszert küldenek a magyar gyerekeknek, Tito magyarul beszélt a vajdasági magyarokhoz, a Könyvnapon rengeteg remek új magyar könyv jelent meg, a tanítóknak és tanároknak átképző tanfolyamra kell járniuk. Az első előadást Rákosi Mátyás tartotta...

De biztosan unja már ezt a sok politikát. Megpróbálok még hosszabb időre újságot szerezni, s akkor küldök majd. Maguknak nincs magyar könyvük? Én nagy nehezen kaptam néhány tudományos könyvet, de sajnós szépirodalom nincs.

De kicsoda lány Maga? Miért várja meg a kötelezően előírt szünetet a válaszevélénél?

Gyorsan írjon, és sokkal többet, mint én!

Részben baráti kézzszorítást és részben rokoni csókot küld:

Miklós

Eksjö, 1945. XI. 8.

Kedves Miklós!

Ebben a percben futott be expresszleveled. Mondhatom, hogy amikor megláttam a borítékon az „express” címkét, még a szívverésem is elállt. Azt hittem, hogy Magyarországról jött. De mikor láttam, hogy Te írtad, és el is olvastam, bevallom, örültem.

Hogy is gondolhattad rólam azt, hogy válasz nélkül hagyom leveledet, sőt hogy nem értesítelek, ha kimegyek a kórházból? Sajnos

ez nem megy olyan egyszerűen, mert legalább még egy hónapot itt kell töltenem. De remélem, egyszer mégiscsak sikerülni fog, hogy láthassuk egymást. Már úgy várom...

Kíváncsi vagyok, hogy személyem egyezik-e avval a képpel, amit Magadban alkottál rólam. Ne várjál sokat, mert nem vagyok szép. Ami pedig a hozzám írt versedet illeti, egyáltalán nem haragszom, sőt jólesett!

Gabi délután kiment a városba különböző dolgokat elintézni, miközben én fehér ágycskámon hullattam keserű könnyeimet. A látogatók egyre jöttek, és így még fokozottabban éreztem, mennyire egyedül vagyok. Hiába, ha az ember egyedül van, megrohanják az emlékek, és csak a rosszak...

Gabit szombaton érte életének legnagyobb csalódása. Levelet kapott otthoni udvarlójától, aki három éven át hazudta a szerelmet – hogy már jegyben járt egy lánnyal, de közben visszalépett. Ahhoz már gyáva, hogy azt is bevallja, hogy ismét ilyen szándékai vannak – ezt idegenektől kellett Gabinak megtudnia.

Ti, férfiak, a nőket első látásra minden meggondolás nélkül csalfának és hazugnak mondjátok. No, most megfogtalak: milyenek vagytok akkor Ti, férfiak?! Teljesen bele tudom élni magam az Ő helyzetébe. Bár Gabi nem egy olyan lány, aki egykönnyen napirendre tér ilyen dolgok felett, ennek dacára mégis mindent elkövetek, hogy kiverjem fejből ezt a még mindig erősen tolakodó szerelmet... Talán sikerül!

És, ha egy kicsit szeretsz, Te is hozzájárulhatsz, hogy ez könnyebben menjen, mégpedig: keresel Neki egy partnert, akivel egyelőre csak levelezhet, de később... na, mit lehessen tudni... Ez az átkozott levél engem is egészen megbabonázott. Nem tudok hinni most egy férfinak

sem! Vajon Te igazat mondasz-e? No, majd meglátjuk... Most nem akarok „hitetlen Tamás lenni”.

Most pedig ne haragudj, ha ismét a szokásos két oldalt írom, de mára elég lesz. Vigyázz nagyon Magadra, pihenj sokat, és hamar írd, sokat!!!

Remélem, közben megkapod elkésett leveletem is!

Várom válaszodat, addig is csókollak:

Ágnes

Eksjö, 1945. XI. 14.

Miklós kám!

A nagy örömtől nem is tudom, hogy kezdjem az írást. Ma volt egy olyan napom, amely felülmúl minden eddigit! Annyi minden történt velem, hogy egészen lázba hozott.

Először is reggel, már másodszor, a fürdőszobában talált expressz-leveled.

A vizitnél a főorvos engedélyezte látogatásodat.

Délben a mosogatótáltól szaladtam a telefonhoz...

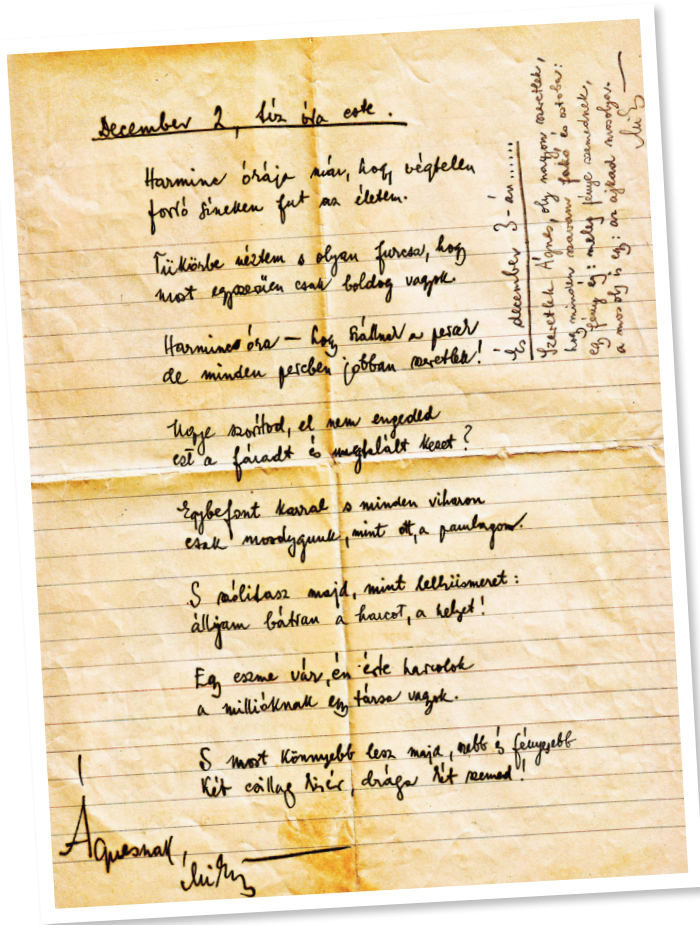
Utána a szobatársak mindennapi kávéztatása. Közben befutott a lágerből két lány, akik hozták a LOTTA által küldött csomagot.

És most jön a legnagyobb öröm: kezemben van az írás, hogy jöhetsz! Hát mondd el: lehet leírni ennyi örömet egyszerre?

Nagyon gyanús nekem, hogy is találhattad el így a külsőmet? Biztosan valaki megírta Neked. Egyben azonban, úgy hiszem, csalódnál fogsz. Ugyanis Te hosszúnak képzeled a hajam – nem igaz? Hát,

sajnos ez tévedés. Nagyon is rövid. Feketének fekete, sőt hullámos is, már amennyire egy ilyen kurta haj lehet. Kedvenc színem pedig a kék mellett a piros, fehér és a zöld! Mosolyogni nagyon szeretek, ez alaptermészetem. Tehát elmékedésed: ½.

Különben is, úgyis hamarosan meglátod. Túl sokat ne képzelj rólam, mert az esetleges kiábrándulás igen kellemetlen lenne.

Úgy látszik, mégis beteg lehetek, ha az orvos csak napi 2 órai fent levést engedélyez. Pedig én olyan remekül érzem magam. Ne félj azért, ha jössz, egész nap fent leszek, hisz most sem vagyok még 2 órát sem ágyban!

Olyan boldog vagyok! Úgy szeretném, ha már itt lennél!

Örülök, és jólesik, hogy nyíltnak és őszintének tartasz. Hidd el, nem is tudnék más lenni. Sokszor már túlzásba is viszem, de talán ez nem baj. És érzem, hogy valahogy Te is így vagy ezzel. Igazad van, két ember, ha egy kicsit is szimpatizálnak, rögtön megérik, hol csúszik egy kis hazugság a beszélgetésbe.

Szívből gyűlölöm, aki nem mond igazat! És hogy ez ilyen erősen belém vésődött, azt drága jó Anyámnak köszönhetem, aki már kiskorom óta arra tanított, bátyámmal együtt, hogy: „csak sohasem hazudni”.

A mai bizalmas megszólításért, látod, mennyire haragszom? Viszonoztam a birtokos ragot. Baj?!

És magamról pedig mit is írnak? Hiszen minden levelemben mást sem teszek, csak magamról írok. De, ha ez nem elég, úgy várjál addig, míg személyesen megismerhetsz. Biztos vagyok, hogy úgy foglak fogadni, mint régi jó pajtásomat.

Ne haragudj, hogy olyan kapkodva írtam az egész levelet, de most én is olyan ideges és izgatott vagyok... Hogy miért? Na, mit gondolsz? Sajnos ma már senki sem megy a postára, és így nem tudom leveletem expressz küldeni, de remélem, így is hamar és még időben megkapod.

Nagyon várlak! A vizontlátásig sokszor csókollak:

Ágnes

Nässjö, 1945. 12. 04.

Te drága, drága, drága!

Most indul el velem a vonat: nem is gondolod, milyen nehéz most visszautazni! Csak az a jó, hogy tudom, néhány hosszú-hosszú hét, s látlak újra!

Ágnes, drágám, hogy köszönjem meg most Neked ezt a csodálatos három napot? Ez több, sokkal több volt nekem, mint akármilyen más...

Nagyon szeretném, ha bíznál bennem, és éreznéd, hogy minden pillanatban csak Rád gondolok. (Egészen romantikus és szerelmi levelezőkre illő mondatok szaladnak ki a tollam alól: de ez a három nap sok mindent mutatott meg, amit nem is sejtettem, hogy tudok.)

Olyan jó volt megszerezni a bizonyosságot, hogy éppen olyan vagy, amilyenek megismertelek! Mert megismertelek egy sorodból, egy-egy betűdből már előbb, s amikor az első mondatot kimondtad, éreztem: nem csalódtam, nem csalódhatok.

Különös játéka a minket dobáló erőknek, hogy így egymásra találtunk! Tudom, sok a hibám, de Te majd segítesz lenyesegetni, és így sokkal jobb lesz, mint ha egyedül tenném!

Eddig rettenetes külsejű lehet a levél, úgy döcög a „gyorsvonat”, mint nálunk a kutyabagosi vicinális!

Ekjölby. Most itt szálltam át a Koylboba vivő vonatra – megint hatvan kilométerrel messzebb Töled...

Lehajoltam egy picit: a ruhám beszívta az illatodat, most ezt érzem. Nagyon jó. Azt hiszem, a gyanútlan

utasok mind-mind nevetnek rajtam: az arcomra lehet írva most a szemeid fénye.

Bolond, édes-keserves a kedvem, és az előbb is az ablakhoz mentem, hogy megnézzem a képedet. Boldog vagyok, hogy minden pillanatban, amikor akarom, láthatlak. Igaz, ehhez kép sem kellene...

Drágám, kicsi, csacsi Ágnesem – most elmondom neked, milyen maradtál bennem.

Az első kép: dec. 1., 6 óra. A pálma – ez az indiszkrét növény – zölden integet, és Te mosolyogsz, s lehunyod a szemed. Olyan jó vagy, és olyan szédítően bájos! Ahogy azt mondod: igen, s bezáródik az ajkad – jaj, bolondos, lírai hangulat! –, mintha egy különös, színes tollú madár repült volna fel – a pálma tájbéli társa: egzotikus és kevély és szelíd: a hangod!

Aztán másnap. Piros turbánod alatt a két szemed... járunk az utcán. Jaj, az a kis sikátor – az a mozi... Semmire nem emlékszem már a filmből – arra a két-három képre sem, amit megnéztem. Csak az arcod vonalát látom, a félsötétben nézel rám, ha megfogom a kezéd. Nem is írom tovább – belém hasít, hogy vége lett! De aztán: megyünk haza, s az úton, ott, a park keresztútján egy pillanat –

Hétfő. Szegény nap. Csak a fényképésznél, ugye, te is arra gondoltál, vajon mit szól majd anyuka a közös képünkhöz? Ugye erre gondoltál? Aztán lekísértél a liften, s még egyszer behajoltam – berántottad a rácsot, s a gép elindult felfelé.

Kedden már rosszkedvűen keltem fel: utolsó nap. Úgy jártunk a téren megint, mint vasárnap este. És csak lopni tudtam kedden tőled egy-egy futó ízt az ajkadból.

S még egy: az a kedves és hamvas zavar hétfőn este, a kalandos és kerek kis történet: úgy örülök, hogy én voltam az első, akinek elmondtad! Ezért még jobban, százszor jobban becsüllek.

És igen: szeretlek! szeretlek, szeretlek!

Hogy ezt a szót leírtam, elindult a vonat. Mintha csak erre várt volna.

Szeretném, ha Te is megírnád, hogy él benned az első személyes találkozásnk. Tudom, követelődző voltam, és talán nem egyszer vad is: de bocsátsd meg! És úgy örülök, hogy kedden délelőtt figyelmeztettél: én olyan paraszt vagyok, s most a Te figyelmeddel én tűnök fel jól neveltnek. Ez azért volt remek, mert láttam, hogy nincsen semmi köztünk abból, amit feszességnek hívnak. Figyelmeztess csak mindig – jólesik, és bizony rám fér.

Aztán kérés és tanács. Láttad, ugye, kedvesem, Ágnesem, hogy milyen örökre eljegyzett közkatonája vagyok annak az eszmének, ami az elnyomottakért, a szabadságért minden nép fiaiban felébredt. Kérlek Téged (és tudom is igenlő válaszodat), gondold szeretettel és hűséggel erre az embereket és népeket megváltó nagy eszményre. Társam leszel (ugye leszel?) a mindennapi életben, légy hűséges társam itt is! Te polgárlány voltál: legyen most belőled harcos és kemény szocialista.

Meglátod majd, ez választ ad az élet minden kérdésére, problémájára. Az elveszett és elvesztett hit olyan sokszor gúnnyá és torz Néppé lett múltja helyett élő és erős bizonyosság.

Ugye, lesz hozzá kedved!?

Motala, Lerbäck, Hallsberg, Örebro, Esvalla, Frövi, Krylto – ezeken az állomásokon fut át a vonat, és én minden állomáson csak Téged érzek: szeretlek, szeretlek!

Be kell fejeznem, ha még idejében be akarom dobni. Ne haragudj, hogy rendetlen a levél, de vonaton írom. Nagyon szeretlek!

Ölel és csókol sokszor-sokszor:

Miklós

Drága Miklós kám!

Nem is tudom, hogy kezdjem el az írást. A boldogságtól majd megbolondulok!

Képzeld el, ma levelet kaptam az én drága édes jó Anyukámtól! Az egész úgy történt, hogy reggel ½ 9-kor elindultunk Kungsgårdenből, és Alsedában, ahol egy pár percre megállt a vonat, átadták nekem a levelet. Mikor megláttam az én egyetlen Anyukám írását, azt hittem, hogy nem bírom tovább. Sírógörcsöt kaptam, és nem voltam képes elolvasni a levelet. Gabi olvasta fel.

Sajnos az én édes, drága jó Apukám még nincs otthon. Májusban szabadult fel, aztán kórházba került, és azóta semmi hír Róla. Drága bátyámról szintén nem tudnak. Különben az egész rokonság megvan.

Édes Miklós kám, nem is tudok mit írni, csak egyet, hogy ki mondhatatlanul boldog vagyok, és tudom, hogy Te is velem együtt. Olyan gyönyörűen ír Anyuka, úgy szeretném, ha Te is olvashatnád! A legközelebbi levélben majd elküldöm.

Miklós kám, én ma mindent megírok az édes Egyetlen Anyukámnak, és küldök is egy képet rólunk, de szeretném, ha Te rögtön írnál Anyukának légipostán, mert én egy percig sem tudok várni.

Megkaptam a lapodat is – édes vagy!

Ne haragudj ezért a levélkülsőért, de most én is vonaton írom. Ahogy megérkezünk, felhívlak telefonon!

Add is nagyon sokszor csókollak:

Ágnes

Vásárlási információk

bookline

Libri